

dir que si bé no es pot dubtar en cap moment que *Dins el darrer blau* és literatura per les raons que hem vist (i en aquest sentit potser seria interessant preguntar-se per les idees de la seva autora sobre el públic per al qual escriu), sorprèn que un producte que es defineix en termes tan ambiciosos formuli simultàniament la clau d'un problema fonamental que no resol. Després de la meua lectura, no cal esmentar que sols he sabut entendre aquest fet en la mateixa línia que la indicació de l'anàlisi de les

fonts literàries del personatge de Blanca i l'he interpretat, en conseqüència, com una interessant proposta d'aproximació crítica. Perquè en reconèixer ni que sigui implícitament les limitacions de la novel·la, l'epíleg demostra una humilitat intel·lectual tan poc freqüent que hom s'adona de fins a quin punt perdre's per les profunditats flavescents i enverades de *Dins el darrer blau* val la pena de debò.

NEUS REAL

Cristina BADOSA, *Josep Pla, el difícil equilibri entre literatura i política, 1927-1939*. Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1994 («La Mata de Junc», núm. 24). 475 ps.

Josep Pla, el difícil equilibri entre literatura i política, 1927-1939 és, sens cap mena de dubte, un llibre sorprenent. Ja va sorprendre, tot just apareguda la notícia de la publicació de la tesi doctoral de Cristina Badosa, l'important desplegament publicitari que es va crear al voltant de l'obra. «Bé, sembla que finalment l'edició en català comença a adonar-se de la conveniència d'utilitzar totes les armes que el mercat posa al seu abast per tal d'esdevenir rendable», hom va pensar en un primeríssim moment. Perquè la segona sorpresa va venir amb la mena de reclam publicitari pel qual s'havia optat a l'hora d'iniciar la campanya de *marketing*: que si Pla, «l'home de la boina», havia estat un espia al servei del franquisme durant la guerra, que si Pla era brut, groller, materialista i masclista..., informacions, totes elles, que si bé remetien molt més al sensacionalisme que no pas a l'erudició, no necessàriament havien de reflectir la veritable naturalesa del llibre. «Ja se sap, pensàvem, una campanya agressiva no es pot permetre de fer concessions al purisme de l'anomenada "Acadèmia": tot sigui per la divulgació.» Tanmateix, mica a mica, la història del llibre es perfilava com un pàl·lid reflex de la història de la tesi doctoral que hi havia al darrere, una tesi la lectura i la defensa de la qual es féu, sorprenentment, a l'empara de les lleis acadèmiques de l'estat francès per tal de resguardar de la mirada indiscreta de periodistes i d'estudiosos de la literatura una informació preciosa i gairebé confidencial. La intriga, doncs, era servida i l'expectació a l'entorn del llibre creixia per moments. En realitat, ningú no es pot sostreure de l'influx d'una campanya publicitària ben orquestrada.

L'aparició del llibre a la llum pública va constituir un nou motiu de sorpresa. Do-

ble. D'entrada, la tesi doctoral de Cristina Badosa, esperada amb avidesa pels mateixos a qui havia estat encarregat de fer-ne el reclam —els drets de l'estudi de la figura de Pla han estat repetidament reivindicats des del terreny del periodisme—, va provocar una baralla periodística que amenitzà un estiu mancat, com tots, de notícies d'interès cultural. No tinc cap mena d'intenció d'immiscuir-me en tal persistent i abranda-da pugna on, per primera vegada en molt temps, semblen haver quedat en un segon terme els ja típics enfrontaments entre representants, com es diu, de l'«Acadèmia» i els defensors per excel·lència de la divulgació, ja que en aquesta ocasió, ai las!, sembla que el periodista en litigi amb Cristina Badosa no hauria dubtat d'advocar a favor dels nefastos tics acadèmics, erudits o positivistes, només que li haguessin assegurat una argumentació substancialment diferent —sobretot pel que fa als motius que expliquen la dedicació professional de Pla— a la que exposa el llibre de la seva contrincant polemica.

I amb això no vull dir que *Josep Pla, el difícil equilibri entre literatura i política, 1927-1939* no sigui un estudi carregat de notes a peu de pàgina que denoten la pruija erudito-positivista de l'autora. Al contrari: com en qualsevol tesi doctoral, aquesta mena d'aparat crític-informatiu hi figura amb escreix. El problema de l'obra —que hi és— no resulta, doncs, de la manca d'informació —Badosa ha fet un seguiment exhaustiu de l'activitat periodística de Pla durant aquests tretze anys—, sinó de la perspectiva des de la qual és interpretada i, consegüentment, difosa aquesta informació. Una mirada tendenciosa, plagada de prejudicis, constitueix l'eix central del llibre en quant en determina la tesi de fons, al voltant de la qual gira tota l'argumenta-

ció. Ras i curt: «qui paga mana.» Així, la trajectòria intel·lectual de Josep Pla entre 1927 i 1939, la seva participació en determinats projectes literàrio-culturals de l'alçada del Premi Joan Crexells i la polèmica a l'entorn de la novel·la, la dedicació gairebé exclusiva durant aquests anys al periodisme, la lluita per la professionalització de l'escriptor, la seva evolució política i la seva col·laboració activa com a intel·lectual en l'engranatge de la Lliga cambroniana o, fins i tot, la seva actuació durant la guerra, tot plegat és reduït, sense matisos de cap mena, a la tan nostrada i ben poc encimbellada màxima. Des d'aquesta perspectiva, la figura d'un dels escriptors més interessants d'aquest segle, l'anàlisi de la qual, amb totes les seves contradiccions, desequilibris i desencaixos, havia de servir per aportar llum nova als estudis històrics sobre la situació políticocultural dels anys vint i trenta a Catalunya, queda minimitzada fins a l'extrem. Si a això hi afegim el to recriminatori que recorre de cap a cap el llibre —és, de fet, el recurs més fàcil per eludir les preguntes de base que donen sentit a qualsevol investigació—, no ens podem estar de mostrar el nostre astorament davant els problemes de fons d'un treball que havia estat presentat com a iniciador d'una *nova era* —la definitiva— en els estudis sobre Josep Pla.

Perquè, en realitat, el que fa Cristina Badosa és utilitzar totes les armes que té a

l'abast com a narradora dels fets per tal de mostrar una imatge absolutament estafeta de l'autor. A banda la repetició constant del «qui paga mana», susceptible de reduir a la mínima expressió qualsevol activitat, acció o actitud que hi vagi referida, la incorporació sistemàtica de la veu d'Adi Enberg —durant tretze anys esposa de l'escriptor— a tots i cadascun dels capítols serveix a l'autora com a recurs per destacar, per damunt de tot, la cara mesquina del personatge objecte d'estudi. Malgrat tot, les notes domèstico-sentimentals protagonitzades per la qui va ser dipositària de la memòria de les interioritats de la vida de Josep Pla, ben lluny d'assolir els objectius esperats, no fan res més que arrenglar aquest estudi en l'encara no estroncada tradició —que pesa, val a dir-ho, com una llosa en els estudis planians— del testimoni personal no contrastat i del simple anecdotari. Així, si el que pretenia Cristina Badosa, a través de la desqualificació de la vida pública i privada de l'escriptor, era defugir el perill de caure en l'hagiografia o en la mitificació inherent al gènere biogràfic, podem afirmar, sense gaire por a equivocar-nos, que l'autora ha errat el tret, ja que a l'altra banda del mite —quan no s'assen-ten convenientment i sense prejudicis les bases històriques i els fonaments de la realitat— l'única cosa que resta és el tòpic.

MARGARIDA CASACUBERTA